

Michel Serres on moniulotteinen filosofi, Sorbonnen yliopiston tieteen historian professori ja Ranskan akatemian jäsen. Hänen kirjansa ulottuvat matematiikasta ja fysiikasta aina kirjallisuustieteeseen ja sarjakuvien analyysiin asti. Myös ajallisesti Serresin perpektiivi on laaja; hän liikkuu sujuvasti antiikin Kreikasta ja Roomasta ydinasekulttuuriin. Hän kirjoittaa sujuvasti niin Titus Liviuksesta ja Rooman perustamisesta kuin modernin fysiikan viimeisimmistä teorioistakin.

Serres on nimittänyt itseään matemaatikoksi, merimieheksi ja runoilijaksi. Merimies hän on ainakin siinä mielessä, että hän on systemaattisesti pyrkinyt löytämään purjehduskelpoisen "luoteisväylän", jonka kautta humanistisista tieteistä kyettäisiin kulkemaan luonnontieteisiin ja päinvastoin. Tämän väylän — jonka löytymisen mahdollisuudesta lukija melkein päntäjäntäen taianomaisesti vakuuttuu tutustuessaan Serresin tuotantoon — suun merkkinä, eräänlaisena patsaana, joka tervehtii väylälle uskaltajaa, voidaan pitää *Hermeen* hahmoa eri figuraatioineen (kääntäjä, tulkki, varas, keksintöjen ja kaupan jumala, loinen jne.). Serresin mukaan onkin olemassa kaksi toisistaan eroavaa epistemologiaa ja kaksi toisistaan poikkeavaa tapaa suhtautua maailmaan: *Hestian* tai *Vestan* (kotialttarin tulen, sydämen, ja auringon) epistemologia on vanhaa keskustan ja stabiliteetin epistemologiaa ja se yhdistää täydellisen olevan, totuuden ja yhteisön

keskustan. Modernin tieteen epistemologia on sen sijaan (tai sen pitäisi olla) Hermeen ja epästäbiiliin sekä keskustattoman 'diskurssin' epistemologiaa, purjehdusajattomien ja merimiesten maailmasta nauttivaa epistemologiaa.

Serresin kirjan *Luontosopimus* (*Le Contrat naturel*, 1990) perusajatus on lyhyesti seuraava: ihmisen ja luonnon suhdetta on vuosituhansien ajan säädellyt

filosofinen perinne, joka korostaa taistelua ja tiedon avulla saavutettavaa hallintaa. Tuo perinne on kieltänyt ihmisen todelliset juuret luonnossa. Luonnon ja Maan uhatessa tuhoutua tämä vastakkainasettelu muuttuu kaksintaisteluksi, äidinmurhaksi, joka johtaa molempien osapuolien kuolemaan. Tilanne vaatii uutta sopimusta. Enää ei tarvita ainoastaan yhteiskuntasopimusta, joka estää ihmiset murhaamasta toisiaan. Nyt tarvitaan luontosopimus, rauhantila, joka antaa mahdollisuuden säilyttää elämä ja kaikki se, mitä olemme pitäneet luotuna: meret, vuoret, virrat — koko suuren äidin ruumis.

Vastapaino julkaisee *Luontosopimuksen* tänä vuonna Aili Virtasen ja Jussi Vähämäen suomentamana. Oheinen luku on kirjan toisen osan alusta.

Jussi Vähämäki

Michel Serresin teoksia:

Le Système de Leibniz et ses modèles mathématiques. P.U.F., 1968.
Hermès I. La communication. Éd. de Minuit, 1969.
Hermès II. L'interférence. Éd. de Minuit, 1972.
Hermès III. La traduction. Éd. de Minuit, 1974.
Jouvences. Sur Jules Verne. Éd. de Minuit, 1974.
Esthétiques. Sur Carpaccio. Herman 1975.
Hermès IV. La distribution. Éd. de Minuit, 1977.
La Naissance de la physique dans le texte de Lucrèce. Éd. de Minuit, 1977.
Hermès V. Le passage du Nord-Ouest. Éd. de Minuit, 1980.
Le Parasite. Grasset, 1980.
Genèse. Grasset 1982.
Rome. Le livre des fondations. Grasset, 1983.
Détachement. Flammarion, 1983.
Les Cinq Sens. Grasset, 1985.
L'Hermaphrodite. Sarrasine sculpteur. Flammarion 1987.
Statues. François Bourin, 1987.
Éléments d'histoire des sciences. Bords 1989.
Le Tiers-Instruit. François Bourin, 1991.
Discours de réception à l'Académie française. François Bourin, 1991.
Éclaircissements: entretiens avec Bruno Latour. François Bourin 1992.
La Légende des anges. Flammarion, 1993.

Kaksi aikaa

Michel Serres

Sattuman tai viisaan valinnan ansiosta ranskan kielessä käytetään yhtä ainoaa sanaa, *le temps*, ilmaisemaan ajan kulumista tai juoksua, (*time, Zeit*) ja vallitsevaa säätä (*weather, Wetter*), joka johtuu ilmastosta sekä siitä, mitä esi-isämme kutsuivat meteoreiksi.

Asiantuntemuksemme ja huolestumme kohdistuvat nykyään jälkimmäiseen seikkaan, koska teollisen tietotaitomme vaikutus voi olla kata-

strofaalinen globaaliin luontoon, josta samat esi-isämme olivat sitä mieltä, että se ei ole meistä riippuvainen. Vastedes se ei epäilemättä ainoastaan riipu meistä, vaan myös me olemme vuorostamme itse oman elämämme tähden riippuvaisia tästä muuttuvasta (ailah-televasta mutta kaikesta huolimatta vakaasta, deterministisestä ja stokastisesta) ja rytmeisään sekä responssiajoissaan näennäisjatku-

moihin piilotetusta suunnattomasti vaihtelevasta ilmakehäjärjestelmästä.

Kuinka vaikutamme niiden vaihteluun? Minkälaisia vakavia tasapainottomuuksia voi ilmaantua? Minkälainen globaali muutos on odotettavissa ilmaston kokonaisjärjestelmässä ilmakehään tuhansia tonneja hiilidioksidia ja muita myrkyllisiä jätteitä päästävän teollisen toimintamme ja teknisten kykyjemme tuloksena? Toistaiseksi emme osaa arvioida muutoksia näin suurissa ja monimutkaisissa mittasuhteissa. Erityisesti emme osaa kuvitella kuluvan ajan ja vallitsevan säätilan välistä suhdetta: yksi ainut sana kahdelle yhteensopimattomalta näyttävälle realiteetille. Sillä tunnemme globaalisten muutosten, tasapainottomuuden ilmiöiden ja niiden syiden rikkaampaa ja täydellisempää mallia kuin on ilmaston ja ilmakehän antama malli? Meidät on suljettu noidankehään.

Toisin sanoen: mitkä vaarat meitä uhkaavat ja, ennen kaikkea, mistä hetkestä tai ajankohdasta lähtien riski muodostuu todella suureksi? Kyvyttömänä vastaamaan näihin kysymyksiin viisaan varovainen (ja poliitikko) kysyy: mitä on tehtävä? Koska tehdä se? Kuinka ja mitä päättää?

Ennen kaikkea: kuka päättää?

Maanviljelijä ja merimies

Muoin elivät kaksi ihmistä uponneina ilmaston muutosten ulkoiseen aikaan: maanviljelijä ja merimies. Heidän ajankäyttönsä taipui tunti tunnilta taivaankannen tilaan ja vuodenaikojen vaihteluun. Olemme unohtaneet täysin sen, että näistä kahdesta ihmisestä ovat lähtöisin sekä alkeellisimmat että kaikkein hienoimmat tekniikkamme. Vanhassa kreikkalaisessa kirjoituksessa maa jaetaan kahteen alueeseen: toisella alueella samaa työkalua pidettiin lapiona ja toisella matkailijat tunnistivat sen airoksi. Vähitellen nämä kaksi kansaa häviävät länsimaissa maan pinnalta. Maatalouden ylituotanto ja kantokyvyltään valtaiset alukset muuttavat maan ja meren autioiksi. 1900-luvun suurin tapahtuma tulee epäilemättä olemaan maanviljelyksen katoaminen inhimillistä elämää yleisesti ohjaavana toimintana.

Eläen nykyään ainoastaan sisätiloissa ja uppoutuneena yksinomaan kuluvaan aikaan, kaupunkiin sulloutuneet aikalaisemme eivät käytä enää lapiota eivätkä airoa ja mikä vieläkin pahempaa, he eivät näe niitä enää koskaan. Välinpitämättöminä ilmaston suhteen, lukuunottamatta loma-aikaa, jolloin he löytävät arkaaisella ja kömpelöllä tavalla uudelleen maailman, he naiveina saastuttavat

sen, mitä eivät tunne ja mikä koskettaa heitä harvoin eikä missään tapauksessa koske heitä.

Saastaiset lajit, kuten apinat ja autoilijat, heittävät nopeasti pois jätteensä, sillä ne eivät asu paikassa, jonka kautta kulkevat ja siksi ne voivat huoletta liata sen.

Vielä kerran: kuka päättää? Tiedemiehet, viranomaiset, lehtimiehet. Kuinka he elävät? Ja ennen kaikkea: missä? Laboratorioissa, joissa tieteet tuottavat ilmiöt uudelleen määritelläkseen ne paremmin ja toimistoissa tai työpöytien ääressä: lyhyesti, sisällä. Ilmasto ei enää vaikuta työhömmö.

Mille omistamme aikamme? Numerotiedoille, yhtälöille, asiakirjoille, juridisille teksteille, julkaistuille tuoreille uutisille tai kaukokirjoitimmille: lyhyesti, kielelle. Tieteessä totuuden kielelle, hallinnossa normatiiviselle kielelle, tiedotusvälineissä sensaatiohakukselle kielelle. Aina silloin tällöin joku asiantuntija, ilmastontutkija tai fyysikko, lähtee tutkimusretkelle kerätäkseen havaintoja paikanpäällä, samalla tavoin kuin toimittaja tai tarkastaja. Mutta olennainen tapahtuu sisällä ja sanoissa, ei koskaan enää ulkona asioiden parissa. Olemme jopa sulkeneet ikkunat, jotta voisimme kuulla oman äänemme paremmin ja väitellä vaivattomammin. Kommunikoimme hillittömästi. Aikamme kuulu ainoastaan omissa verkostoissamme.

Ne, jotka nykyään jakavat vallan keskenään ovat unohtaneet sen luonnon, josta voisi sanoa, että se kostaa. Meille, jotka puolestamme elämme ensimmäisessä ajassa emmekä koskaan toisessa (josta kuitenkin väitämme puhuvamme asianmukaisesti ja josta meidän on päätettävä), luonto pikemminkin vain muistuu mieleen.

Olemme kadottaneet maailman: olemme muuttaneet asiat taikakaluiksi tai kauppatavaroiksi, strategiapeliemme pelipanoksiksi, ja akosmiset filosofiamme, jotka ovat olleet vailla kosmosta kohta jo puoli vuosisataa, eivät pohdi kuin kieltä tai politiikkaa, kirjoitusta tai logiikkaa.

Juuri samalla hetkellä, kun me ensimmäisen kerran vaikutamme globaaliin Maahan ja kun se epäilemättä vaikuttaa takaisin globaaliin ihmiskuntaan, laiminlyömme sen traagisesti.

Pitkä ja lyhyt aikaväli

Mutta uudelleen: mitä aikaa elämme, myös silloin, kun se supistuu vain ohitse virtaavaksi ja kuluvaksi? Nykyään universaali vastaus on: lyhyintä. Pelastaaksemme Maapallon tai kunnioittaaksemme ilmastoa, sadetta ja tuulta, pitäisi ajatella pitkällä aikavälillä, ja koska

emme elä sen mukaisesti, olemme kyvyttömiä ajattelemaan sen rytmien ja kantaman mukaan. Oman asemansa säilymisestä huolestunut poliitikko tekee suunnitelmia, jotka harvoin elävät seuraavien vaalien yli; viranomaisomainen hallitsee vero- tai budjettivuoden ja päivä täyttyy uutisista. Mitä taas tulee nyky-aikaiseen tieteeseen, se syntyy aikakauslehtien artikkeleissa, jotka eivät juuri koskaan viittaa kymmentä vuotta kauemmas menneisyyteen; vaikka paleoklimatologian tutkimukset tekevät yhteenvetoja kymmenistä vuositu-
hansista, ne itse eivät elä edes kolmeakymmentä vuotta.

Kaikki tapahtuu aivan kuin nykyiset kolme eri valtamaita — mahdeilla tarkoitan sellaisia instansseja, jotka eivät kohtaa tiellään minkäänlaista vastamaita — olisivat kitkeneet irti pitkän aikavälin muistin, tuhatvuotiset perinteet, kaikki näiden samojen mahtien jo tappamien tai niiden toimesta parhaillaan kuolevien kulttuurien kasaamat kokemukset.

Meillä on siis edessämme ongelma, jonka on aiheuttanut yli vuosisadan olemassa ollut kulttuurimuoto, joka itse on puolestaan vanhojen pitkään elossa olleiden kulttuurien synnyttämä. Tämä kulttuuri vahingoittaa miljoonia vuosia vanhaa, horjuvaa mutta kuitenkin nopeissa, sattumanvaraisissa ja vuositu-
hantisissa muutoksissa suhteellisen vakaa-
ta fysikaalista järjestelmää. Siinä ahdistusta aiheuttava kysymys, jonka edessä olemme ja jonka pääasiallisena ainesosana on aika, ja erityisesti sitä pidempi aikaväli mitä globaalisemmin järjestelmä ajatellaan. Arvioiden mukaan tarvitaan viiden tuhannen vuoden mittainen aika, jotta valtamerten vedet sekoituisivat.

Ehdotamme kuitenkin vain lyhyen aikavälin vastauksia ja ratkaisuja, koska elämme välittömän eräpäivän oloissa ja siitä saamme pääasiallisen mahtimme. Hallintoviranomaiset huolehtivat jatkuvuudesta, tiedotusvälineet ajankohtaisuudesta ja tiede on lopulta ainoa tulevaisuudensuunnitelma, joka meille jää. Kolme valtamaita pitävät hallussaan aikaa sen ensimmäisessä merkityksessä määrätäkseen tai päättääkseen siitä nyt toisessa, ilmaston merkityksessä.

Eikö, sivumennen sanoen, herätä kummas-
tusta informaatiossa (sen tavanomaisessa merkityksessä) ohitsekiitävään hetkeen supistetun ajan (ainoaan joka merkitsee) ja välttämättä katastrofeiksi supistettujen uutisten (ainoaan, joita pidetään mielenkiintoisina) keskinäinen vastaavuus? Aivan kuin erittäin lyhyt aikaväli olisi yhteydessä tuhoamiseen: pitääkö kenties vastaavasti ymmärtää, että rakentaminen vaatii pitkän aikavälin? Sama koskee

tiedettä: minkälaiset salaiset suhteet yhdistävät hienostuneen erikoistumisen jo erikoistumisen paloittelemaan ja tuhoaman objektin analyysiin?

On päätettävä tieteiden ja käytännön suurimmasta kohteesta: Planeetta Maasta, uudesta luonnosta.

Voimme varmastikin hidastaa jo alkuunpan-
tuja kehityskulkuja, vähentää säädöksillä kivihiilen ja öljyn kulutusta, istuttaa tuhoutuneita metsiä massamitassa uudelleen — kaikki erinomaisia aloitteita, mutta kokonaisuudessaan ne saavat ajattelemaan kahdenkymmenen viiden solmun nopeudella kohti kallioista särkkää kiitävää ja siihen väistämättä törmäävää laivaa, jonka komentosillalla vartioupseeri määrää konehuoneen pienentämään nopeutta kymmenyksen suuntaa muuttamatta.

Pitkän aikavälin ja pisimmän lyhyen aika-
välin ongelman ratkaisun täytyy olla kooltaan vähintäänkin vastaavia. Maanviljelijöillä ja merimiehillä, jotka elivät ulkosalla sateessa ja tuulella ja jotka teoillaan loivat vanhat kulttuurit paikallisiin kokemuksiinsa turvautuen, ei enää aikoihin ole ollut sananvaltaa, jos heillä koskaan oli sitä ollutkaan. Sananvalta on meillä, viranomaisilla, lehtimiehillä ja tiedemiehillä, kaikilla lyhyen aikavälin ja kultivoituneen erikoistumisen ihmisillä, jotka osaltaan ovat vastuussa ajan ilmaston merkityksessä globaalista muutoksesta, koska he ovat keksineet tai edistäneet voimakkaita, tehokkaita, hyväatekeviä ja vahingollisia väliintulon keinoja sekä välineitä. Olemme kykene-
mättömiä löytämään järkeviä ratkaisuja, koska olemme uponneet mahtiemme lyhyisiin aikaväleihin ja sulkeutuneet ahtaisiin loke-
roihimme.

Mikäli on olemassa ajan ilmaston merkityksessä huomattaville riskeille alttiiksi asettava materiaallinen, tekninen ja teollinen saaste, on olemassa myös kuluva tai juoksevan ajan vaaralle alttiiksi asettava näkymätön kulttuurinen saaste, jonka olemme tartuttaneet pitkiin ajatuksiin, noihin Maan, ihmisten ja asioiden itsensä vartijoihin. Jos emme taistele jälkimmäistä vastaan, tulemme häviämään taistelun ensimmäistä vastaan. Kuka voi nykyään enää epäillä kerran alarakenteen nimen saaneen ilmiön kulttuurista luonnetta?

Kuinka onnistua pitkän tähtäimen yrityk-
sessä lyhyen aikavälin keinoin? Meidän täytyy maksaa sellainen suunnitelma vaivalloisella korjauksella lyhyttä aikaväliämme hallitsevien kolmen eri valtamahdin tuottamassa kulttuurissa. Olemmeko kenties kadottaneet muistot vedenpaisumusta edeltäviltä ajoilta, jolloin patriarkan (josta epäilemättä polveudumme) täytyi rakentamalla arkkii, tilan ja ajan koko-

naisuuden pienoismalli, valmistautua jääkauden sulamisesta johtuvaan maan mereen vajoamiseen?

Antakaamme puheenvuoro iäksi vaienneiden muistoksi pitkän aikavälin ihmisille: filosofi opettaa itseään yhä Aristoteleen kirjoituksilla, lakimiehen mielestä roomalainen oikeus ei ole kovin vanha. Kuunnelkaamme heitä hetki ennen kuin hahmottelemme uuden politiikan kuvan.

Tieteen filosofi

Kysymys: kuka siis aiheuttaa nykyään kaikkien yhteiselle viholliselle, maailmalle nämä vahingot, joiden toivotaan vielä olevan korjattavissa: mereen valunut öljy, miljoonia tonneja ilmakehään haihtunutta hiilidioksidia, happamat ja myrkylliset aineet, jotka palaavat sateen mukana maahan ja muuttuvat jätteiksi ja tukehduttavat lapsemme astmaan laikuttaen nahkamme ihottumalla? Kuka, jos eivät yksityiset ja julkiset henkilöt? Kuka saa tämän aikaan valtaviin metropolien yläpuolella, yksinkertaisten joukko vai elämäntapojen yksinkertaisuus? Välineemme, aseemme, tehokkuutemme, kaiken kaikkiaan järkemme, jonka olemme oikeutetusti osoittaneet itsellemme tarpeettomaksi: herruutemme ja omistuksemme.

Herruus ja omistus, siinäpä Descartesin lausumat tärkeät sanat tieteen ja tekniikan aamuhämärissä, kun länsimainen järkemme lähti maailmankaikkeuden valloitukseen. Hallitsemme maailmankaikkeutta ja olemme ottaneet sen omaksemme: teolliselle toiminnalle alistainen ja sille yhteinen filosofia, kuten pyyteettömäksi sanottu tiede, tässä suhteessa niitä ei voida erottaa. Kartesiolainen herruus muuntaa tieteen objektiivisen väkivallan kurinalaiseksi strategiaksi. Perustavaa laatua oleva suhteemme objekteihin tiivistyy sodassa ja omistuksessa.

Sota, uudelleen

Tähän mennessä maailmalle aiheutettujen vahinkojen lopputulos on sama kuin tuhojen, jotka maailmansota olisi jättänyt jälkeensä. Rauhanajan taloudelliset suhteemme saavuttavat jatkuessaan ja vääjäämättä samat tulokset, jotka lyhyt ja globaali konflikti olisi saanut aikaan, aivan kuin sota ei enää tuosta hetkestä lähtien kuuluisi sotilaille, koska he eivät käy tai valmistele sitä paremmin välinein kuin ovat ne, joita toiset käyttävät tutkimustyössä tai teollisuudessa. Eräänlais-

sen kynnysvaikutuksen takia keinojemme kasvu tekee kaikista lopputuloksista samanlaisia.

Me, niin sanotut kehittyneet kansat, emme enää taistele keskenämme, käännyimme kaikki yhdessä maailmaa vastaan. Todellinen maailmansota, kirjaimellisesti ja kaksinkertaisesti, koska koko maailma ihmisten merkityksessä aiheuttaa tuhoa maailmalle asioiden merkityksessä. Koetamme siis saada aikaan rauhan.

Hallita, mutta myös omistaa: toinen perustavaa laatua oleva suhde, jonka olemme luoneet maailman asioihin, tiivistyy omistusoikeudessa. Descartesin avainsanat pätevät myös omistusoikeuden teknisessä toteuttamisessa ja tieteellisen tiedon soveltamisessa.

Puhdas ja likainen

Olen usein huomannut, että matkimalla tiettyjä eläimiä, jotka virtsaavat pesäänsä säilyttääkseen sen koskemattomana, useat ihmiset merkitsevät ja likaavat ulosteillaan heille kuuluvat esineet säilyttääkseen ne omistuksessaan, jotkut taas saadaksesi ne omikseen. Tämä omistusoikeuden ulostukseen tai ulosteisiin liittyvä alkuperä vaikuttaa minusta saasteeksi sanotun kulttuuriselta lähteeltä eikä se ole missään tekemisissä tahattomien tekojen, kuten onnettomuuksien kanssa, vaan paljastaa pikemminkin syvällisiä aikomuksia ja alkuperäisiä vaikuttimia.

Menkäämme yhdessä lounaalle: salaattiasian kierteessä sylkäisköön yksi meistä siihen, ja välittömästi hän ottaa sen omakseen, koska kukaan muu ei enää halua siitä ottaa. Hän on saastuttanut tämän alueen ja me pidämme likaisena hänen puhdastaan (*son propre*) {ranskan *propre* tarkoittaa myös omaa; suom. huom.}. Kukaan ei enää astu tuhotuille alueille, joita hallitaan tällä tavoin. Näin maailman likaisuus painaa siihen ihmiskunnan tai sen hallitsijoiden merkin, ottamisen ja omistamisen saastaisen sinetin.

Elävä laji, meidän omamme, onnistuu ajamaan ulos kaikki muut nykyisin globaaliksi muuttuneesta nurkkauksestaan: kuinka ne voisivat ruokkia itsensä tai asua siinä, minkä me peitämme lialla? Jos liattua maailmaa uhkaa jokin vaara, johtuu se siitä, että olemme ottaneet asiat täydellisesti haltuumme.

Unohtakaamme siis näissä yhteyksissä tavallinen sana ympäristö. Se edellyttää, että me ihmiset sijaitsemme keskellä asioiden järjestelmää ja asiat kiertävät meidän, maailmankaikkeuden napojen, luonnon isäntien ja omistajien ympärillä. Tämä tuo mieleen jo

aikaa sitten päättyneen aikakauden, jolloin maailman keskelle asetettu Maa (kuinka voimme kuvitella, että se symboloi meitä?) heijasti narsismiamme, tämä tuo mieleen sen humanismin, joka siirsi meidät keskelle asioita tai jopa niiden erinomaiseksi kruunuksi. Ei. Maa oli olemassa ilman kaikkein kaukaisimpia esi-isiämme, se voisi hyvin olla nykyäänkin olemassa ilman meitä ja se on olemassa huomenna tai vielä myöhemmin ilman ainoatakaan mahdollisista jälkeläistämme. Me taas emme voi olla olemassa ilman sitä. Siksi asiat täytyy asettaa keskelle ja meidät niiden reunoille, tai asiat pikemminkin kaikkialle ja meidät niiden sisälle kuin loiset.

Kuinka perspektiivin muuttaminen tapahtuu? Ihmisten voimalla ja heidän kunniaukseen.

Kääntyminen

Maata hallitsemalla meistä on tullut niin vähän sen hallitsijoita, että se uhkaa jälleen vuorostaan hallita meitä. Sen kautta, sen kanssa ja siinä me jaamme saman ajallisen kohtalon. Vielä enemmän kuin omistamme sen, se tulee omistamaan meidät, mutta eri tavalla kuin aiemmin, jolloin vallitsi meidät luonnollisille rajoituksille alistava välttämättömyys. Muinoin paikallisesti, nyt globaalisti.

Mistä syystä meidän täytyy nykyään pyrkiä hallitsemaan hallintaamme? Koska sääntelemättömänä, kääntyneenä tuottamaan päinvastaisia tuloksia puhdas hallinta kääntyy itseään vastaan. Niinpä niistä muinaisista loiseläjistä, jotka joutuivat kuolemanvaaraan oltuaan kohtuuttomia isännilleen, koska kuolleina isännät eivät enää ruokkisi niitä eivätkä tarjoaisi suojaa, tuli pakosta symbiontteja. Kun epidemia häviää, katoavat itse mikrobit lisääntymismahdollisuuksiensa puuttessa.

Uusi luonto ei ole ainoastaan sellaisenaan globaali, vaan se myös reagoi globaalisti paikallisiin toimiimme.

Täytyy siis muuttaa suuntaa ja luopua Descartesin filosofian asettamasta kurssista. Näiden ristikkäisten vuorovaikutusten vuoksi hallinta kestää ainoastaan lyhyen aikavälin ja muuttuu orjuudeksi; samalla tavoin omaisuus jää lyhytaikaiseksi omistukseksi tai päättyy tuhoon.

Tässä meillä historia haarautuu joko kuolemaksi tai symbioosiksi.

Nykyään tämä kerran maanviljelys- ja merenkäyntikulttuurien vaikkakin vain paikallisesti ja ahtaissa aikarajoissa noudattama filosofinen johtopäätös jäisi kuolleeksi kirjai-

meksi mikäli sitä ei kirjattaisi laiksi.

Juristi. Kolme oikeutta ilman maailmaa

YHTEISKUNTASOPIMUS. Modernin luonnonoikeuden filosofit määrittelevät joskus alkuperämme yhteiskuntasopimukseen, jonka olisimme, ainakin periaatteessa, solmineet keskenämme päästäksemme yhteisöön, joka tekee meistä sellaisia ihmisiä kuin olemme. Tämä sopimus, joka on omituisen mykkä maailman suhteen, sai meidät jättämään, he sanovat, luonnon-tilan ja muodostamaan yhteiskunnan. Sopimuksesta lähtien näyttää aivan siltä kuin ryhmä, joka on siitä sopinut irrottautuisi maailmasta ja juurtuisi siitä lähtien ainoastaan historiaansa.

Voitaisiin puhua ikään kuin paikallisesta ja historiallisesta maaltapaosta kohti kaupunkoja. Voidaan sanoa selvästi, että siitä lähtien me olemme unohtaneet mainitun luonnon, nykyään kaukaisen, mykän, elottoman ja vetäytyneen. Se on loputtoman kaukana kaupungeista ja ihmisistä, kirjoituksistamme ja julkisuudesta. Ja tällä viimeisellä sanalla viitataan yleisön perusolemukseen, josta nykyään muodostuu ihmisen perusolemus.

LUONNONOIKEUS. Samaiset filosofit kutsuvat luonnonoikeudeksi sääntöjen kokonaisuutta, jonka ajatellaan olevan olemassa kaikkien määrittelyjen ulkopuolella. Sikäli kuin se on universaali, se olisi seurausta inhimillisestä luonnosta; säädettyjen lakien lähteenä se puolestaan seuraa järkeä siinä määrin kuin järki hallitsee kaikkia ihmisiä.

Luonto palautuu inhimilliseen luontoon, joka palautuu joko historiaan tai järkeen. Maailma on kadonnut. Tämä mitätöiminen erottaa modernin luonnonoikeuden klassisesta. Tyytyväisille ihmisille jää heidän historiansa ja järkensä. Merkillisesti se saavuttaa juridisen alueella aseman, joka on melko lähellä sen tieteissä saavuttamaa asemaa: sillä on kaikki oikeudet, sillä se on oikeuden perusta.

IHMISOIKEUKSIEN JULISTUS. Olemme viettäneet Ranskassa vallankumouksen kaksisataavuotisjuhlaa ja samassa tilaisuudessa juhlineet ihmisoikeuksien julistusta, joka nimenomaan pohjautuu, kuten siinä mainitaan, luonnonoikeudelle.

Samoin kuin yhteiskuntasopimus, sekään ei ota maailmaa huomioon, vaan ohittaa sen hiljaisena. Emme tunne enää maailmaa, sillä olemme voittaneet sen. Kuka kunnioittaa hävinnyttä? Mainittu julistus annettiin ihmisluonnon nimissä, nöyryytettyjen, kurjien ja

kakkien niiden suojelemiseksi, jotka syrjäytettyinä elivät ulkona tuulen ja sateen armoilla ja joiden elämän kuluva aika taipui sään aikaan. Tuo julistus annettiin kaikkia oikeuksia vailla olevien sekä kaikkien mahdollisten ja mahdollottomien sotien häviäjien sekä omaisuudettomien hyväksi.

Inhimillinen järki, tieteen ja tekniikan monopolisoimana ja omistusoikeuteen yhdistyneenä, on voittanut ulkoisen luonnon taistelussa, joka kestää koko esihistorian, mutta joka kiihtyy olennaisesti teollisen vallankumouksen myötä. Näin käy suurinpiirtein samaan aikaan kuin tapahtuu se, jonka kaksisataavuotisjuhlaa vietämme. Teollinen vallankumous koski tekniikkaa, Ranskan vallankumous politiikkaa. Jälleen kerran meidän on tehtävä säädökset voitetuista kirjoittamalla laki oikeuksia vailla olevista olennoista.

Ajattelemme oikeutta lähtemällä oikeussubjektista ja tämän käsitteen ala laajenee jatkuvasti. Eivät kaikki ole aina kuuluneet siihen: ihmisoikeuksien julistus antoi sen sijaan jokaiselle ihmiselle mahdollisuuden saavuttaa oikeussubjektin asema. Tällä tavoin yhteiskuntasopimus toteutui, mutta samalla se sulkeutui itseensä jättäen ulkopuolelle maailman, valtavan kokoelman haltuunoton passiivisiksi objekteiksi kutistettuja asioita. Inhimillinen järki kaikkein ylimpänä, ulkopuolinen luonto kaikkein alimpana. Toiminnan ja tiedon subjekti nauttii kaikista oikeuksista ja sen objektit eivät mistään. Ne eivät ole vielä saavuttaneet minkäänlaista juridista arvonantoa. Tämä on syy siihen, miksi tieteellä on kaikki oikeudet.

Siinä on myös syy siihen, miksi välttämättä pyhitämme maailman asiat tuholle. Epistemologisesta näkökulmasta ne ovat hallittuja ja omistettuja, oikeuden siunaamina vähäisiä. Ne ottavat meidät vastaan kuin isännät, ilman niitä saatamme kuolla huomenna. Yksinomaan yhteiskunnallisesta sopimuksestamme tulee hengenvaarallinen lajin jatkumisen, sen objektiivisen ja globaalin kuolemattomuuden kanalta.

Mitä on luonto? Ennen muuta itse inhimillisen luonnon olosuhteiden kokonaisuus, sen uudelleen syntymisen tai häviämisen globaalit kahleet, hotelli, joka tarjoaa asunnon, lämmön ja ruoan; kaikki ne asiat, jotka voidaan ottaa pois heti, kun niitä käytetään väärin. Luonto on edellytyksenä ihmisluonnolle, joka nykyään muokkaa vuorostaan sitä. Luonto käyttäytyy kuin subjekti.

Käyttö ja väärinkäyttö: loinen

Elämässään ja toiminnassaan loinen sekoittaa usein käytön ja väärinkäytön. Se käyttää oikeuksia, joita se itse itselleen antaa, vahingoittaen isäntäänsä ja joskus itse hyötymättä. Se tuhoaa isäntänsä huomaamattaan. Loisen silmissä käyttö tai vaihtokauppa eivät ole minkään arvoisia, sillä se ottaa asiat omakseen. Voidaan sanoa, että se ryöstää ne ennen käyttöä tai vaihtamista: se asustaa asioissa ja ahmii niitä. Loinen, aina väärinkäyttäjä.

Oikeus voidaan päinvastoin määritellä yleisesti loisen toiminnan kollektiiviseksi ja minimaaliseksi rajoittamiseksi. Loisen toiminta seurailee itse asiassa yksisuuntaista reittiä, jonka kautta virta siirtää yhteen suuntaan, mutta ei päinvastoin, loisen yksinomaisen edun, loisen, joka ottaa kaiken eikä anna mitään takaisin tämän yksisuuntaisen reitin varrella. Oikeus sen sijaan keksii kaksoisreitit, jonka eri suunnat pyrkivät tasapainotamaan virtoja vaihdon tai sopimuksen keinoin. Ainakin periaatteessa oikeus sanoo irti riistosopimukset, lahjoitukset ilman vastalahjoja, väärinkäytön ylipäätään. Oikeuden tarkka vaaka on perustamisestaan lähtien puuttunut loisen asemaan: se asettaa vaa'an tasapainon vastakohtaksi kaiken väärinkäytön epätasapainolle.

Mitä on oikeus, ellei juuri tämä kaksisuuntainen reitti, juuri tämä vaaka tai jatkuva ponnistelu tasapainon vakiinnuttamiseksi voimasuhteiden välille?

On siis uskaltauduttava modernin luonnon-oikeuden tuskalliseen uudistamiseen, oikeuden, joka sisältää lausumattomana ennakkoletuksena väitteen, että ainoastaan ihmisestä voi tulla oikeussubjekti joko ryhmässä tai yksilönä. Loinen ilmestyy jälleen. Ihmisoikeuksien julistuksessa lausutaan ansiokkaasti: "jokainen ihminen". Sen heikkous on ajatuksessa: "ainoastaan ihmiset" tai ihmiset yksin. Emme ole vielä rakentaneet yhtään vaakaa, jossa maailmalla kokonaisuudessaan olisi painoarvo lopullisessa punnituksessa.

Objektit itsessään ovat oikeudellisia subjekteja, eivät enää yksinkertaisia haltuunoton, edes kollektiivisen, passiivisia kohteita. Oikeus koettaa rajoittaa hyväksikäyttävän loisen toimintaa ihmisten kesken, mutta ei mainitse mitään tästä samasta toiminnasta asioiden suhteen. Jos objekteista itsestään tulee oikeussubjekteja, niin silloin kaikki vaa'at pyrkivät tasapainoon.

Tasapainot

On olemassa yksi tai useampia luonnollisia tasapainoja, joita mekaniikka, termodynamiikka, organismien fysiologia, ekologia tai systeemiteoria kuvaavat. Myös kulttuurit ovat kehittäneet yhden tai useampia tasapainoja, jotka ovat tyypiltään inhimillisiä tai sosiaalisia, tarkoin määriteltyjä, organisoituja ja uskontojen, oikeuslaitosten tai poliittisten järjestelmien ylläpitämiä. Meidän on ajateltava ja rakennettava näiden kahden kokonaisuuden välille uusi globaali tasapaino.

Sillä itsensä tasapainottavat ja itseensä suljetut sosiaaliset järjestelmät painavat uudella painollaan, kaikilla suhteillaan, objektimaailmoillaan ja toiminnallaan luonnollisia itsensä tasapainottavia järjestelmiä, kuten nekin kerran aiheuttivat vaaratilanteita sosiaalisille järjestelmille aikana jona välttämättömyys oli järjen keinoja voimakkaampi.

Sokeana ja myökkänä, luonnollinen kohtalo löi tuolloin tarkoituksellisesti laimin sopimuksen solmimisen murskaamiensa esisiemmen kanssa: nyt olemme riittävästi kostaaneet tämän muinaisen hyväksikäytön vastavalla nykyaikaisella hyväksikäytöllä. Meidän on ajateltava uusi herkkä vaaka näiden kahden punnuskokonaisuuden väliin. Verbillä *penser* (ajatella) joka on lähellä verbiä *compenser* (hyvittää, tasapainottaa), ei sikäli kuin tiedän ole muuta alkuperää kuin juuri *pesée* (punnita). Siinä on se, mitä me nykyisin kutsumme ajatteluksi (*pensée*). Siinä on kaikkein yleisin oikeus kaikkein globaaleimmille järjestelmille.

Luontosopimus

Tässä tilanteessa palaavat ihmiset maailmaan, sosiaalinen maailma maailmankaikkeuteen, kollektiivinen fyysiseen, hieman samaan tapaan kuin klassisen luonnonoikeuden aikaan, mutta kuitenkin huomattavasti eri tavoin. Kaikki erot johtuvat äskettäisestä siirtymisestä paikallisesta globaaliin, ja siitä uudistuneesta suhteesta, joka nykyään yhdistää meidät maailmaan. Maailma oli kerran herramme ja hiljan orjamme, aina se on joka tapauksessa isäntämme ja nykyisin symbionttimme.

Siis takaisin luontoon! Tämä merkitsee, että pelkästään yhteiskunnalliseen sopimukseen tulisi lisätä symbioottinen ja vastavuoroinen luontosopimus, jossa suhteessamme asioihin luovuttaisimme herruuden ja omistusoikeuden ihailevalle kuuntelemiselle, vastavuoroisuudelle, mietiskelylle ja kunnioitukselle.

Tieto ei enää edellyttäisi omistamista, eikä toiminta herruutta eivätkä kummatkaan enää edellyttäisi seurauksiaan tai ulosteolosuhteita. Aseleposopimus objektiivisessa sodassa, symbioosisopimus: symbiontti tunnustaa isännän oikeuden sen sijaan, että loisena, joka on nykyinen asemamme, se tuomitsi riistämänsä ja asuttamansa isännän kuolemaan tiedostamatta, että ennen pitkään se tuomitsee itsensä häviämään.

Loinen ottaa kaiken eikä anna mitään; isäntä antaa kaiken eikä ota mitään. Herruus- ja omistusoikeus supistuvat toisen kustannuksella elämiseen. Symbioosioikeus määrittyy päinvastoin vastavuoroisuuden kautta: niin paljon kuin luonto antaa ihmiselle, niin paljon ihmisen täytyy antaa takaisin luonnolle, josta on tullut oikeussubjekti.

Mitä me esimerkiksi annamme takaisin tieteeimme objekteille, joilta saamme tiedon? Muinoin maanviljelijä maksoi hoitamisensa kauneudella velkansa maalle, josta hän työllään sai irti hieman särvintä. Mitä meidän on annettava maailmalle? Mitä tasapainon palautusohjelmaan on kirjoitettava?

Viime vuosisadalla seurassimme kahden tasa-arvoisuuden ajatukseen perustuneen vallankumouksen ihanteita: kansan on otettava jälleen haltuunsa poliittiset oikeudet, jotka sille pitää palauttaa, koska ne on siltä varastettu. Samaten proletarienin on päästävä jälleen nauttimaan työnsä aineellisista ja henkisistä hedelmistä. Molemmissa tapauksissa tasapainon ja oikeudenmukaisuuden etsinnän taustalla on yksinomaan yhteiskunnallinen sopimus, joka aikaisemmin oli epäoikeudenmukainen ja riistävä ja joka pyrki lakkaamatta muuttamaan jälleen sellaiseksi. Meissä oleva eläimellisyys pyrkii niin voimakkaasti palauttamaan hierarkian, että samankaltaiset pyrkimykset eivät koskaan lopu. Sillä aikaa kun jatkamme näitä kahta vallankumousta, alkaa toinen, joka luonnehtii tulevaa historiaamme aivan samoin kuin edelliset painoivat merkkinsä menneeseen vuosisataan: sama pyrkimys tasapainoon ja oikeuteen, mutta uusien kumppaneiden, globaalien yhteisön ja maailman sellaisenaan välillä.

Tieteen tarkoittamassa merkityksessä emme enää tiedä eikä teollisuutemme enää työstä tai muuta maailman rauhaomaisia kasvoja ja sisuksia, kuten me työstimme ja muutimme: kollektiivinen kuolema valvoo tätä globaalia sopimuksellista muutosta.

Voitaisiin sanoa, että modernin luonnonoikeuden valtakausi alkaa samaan aikaan tieteen, tekniikan ja teollisuuden vallankumousten sekä maailman herruuden ja omistuksen kanssa. Kuvittelimme kykenevämmme

elämään ja suunnittelemaan keskenämme sillä aikaa kun kaikki tottelevaiset asiat lepäsivät vaikutusvaltamme painon alla: ihmisten historia nauttii itsestään toisten elävien olentojen ja elottoman akosmismissa. Kaikesta voidaan tehdä historiaa ja kaikki supistuu historiaan.

Orjat nukkuvat huonosti. Tämä tauko päättyy siihen päivään, jona viittaus asioihin muistuttaa meitä väkivaltaisesti. Vastuutto muus ei kestä kuin lapsuuden.

Mitä kieltä maailman asiat puhuvat, jotta me voisimme saavuttaa sopimuksellisen yhteisymmärryksen niiden kanssa? Loppujen lopuksi myös vanha yhteiskuntasopimus oli julkilausumaton ja kirjoittamaton: kukaan ei ole koskaan lukenut sen alkuperäiskappaletta, ei edes kopiota. On totta, että emme tunne maailman kieltä tai tunnemme siitä ainoastaan erilaisia animistisia, uskonnollisia tai matemaattisia tulkintoja. Kun fysiikka keksittiin, filosofit olivat sitä mieltä, että luonto kätkeytyi algebran numeroiden ja kirjainten koodien taakse: sana koodi oli peräisin oikeudesta.

Itse asiassa Maapallo puhuu meille voimien, yhdyssiteiden ja vuorovaikutusten termein, ja tämä riittää sopimuksen solmimiseen. Kumpikin symbioosin jäsenistä on oikeudessa velkaa toiselle elämän kuolemanrangaistuksen uhalla.

Kaikki tämä jäisi kuolleeksi kirjaimeksi ellei keksittäisi uutta politiikkaa.

Poliitikko

Puhuessaan politiikasta Platon siteeraa toisinaan esimerkkiä laivasta ja sen miehistön alistamisesta kapteenin, asiantuntevan hallitsijan valtaan, sanomatta koskaan (epäilemättä siksi ettei sitä tiedä) mikä tässä vertauksessa on poikkeuksellista. Tavallisen elämän maalla ja paratiisillisen tai helvetillisen merellä elämisen välillä on ero vetäytymisen mahdollisuudessa: laivassa sosiaalinen olemassaolo ei lakkaa koskaan eikä kukaan voi laivassa vetäytyä omaan yksityiseen telttaansa, kuten teki muinoin maavoimien sotilas Akhilleus. Laivassa ei ole pakopaikkaa, jonne teltan voisi pystyttää. Yhteisö sulkeutuu suojakaitteen muodostaman tinkimättömän määritelmän taakse: köysien ulkopuolella on hukuttaminen. Filosofia, syistä, jotka me tuomitsemme alhaisiksi, pitää purjehtijat kohteliaisuuden (*politesse*) lain alla ja sen merkitys voidaan paremmin ilmaistuna ymmärtää politiikaksi (*politique*). Kun tila tarjoaa ylijäämän, on olemassa lokaalisuutta, siellä-olevaa.

Kaikkein kaukaisimmista antiikin ajoista lähtien merimiehet (ja epäilemättä ainoastaan he) ovat kokeilleet käytännössä objektiivisen väkivallan ja subjektiivisten sotien välistä seuraussuhdetta, sidosta ja etäisyyttä. He tietävät tuomitsevansa aluksensa haaksirikkoon ennen kuin voittavat sisäisen vastustajansa, mikäli he päätyisivät vastustamaan toisiaan. Heidän yhteiskuntasopimuksensa on peräisin suoraan luonnosta.

Koska kaikenlainen yksityiselämä on mahdotonta, he elävät jatkuvasti vihanpurkauksen uhkan alaisina. Laivassa vallitsee vain yksi kirjoittamaton laki, jumalainen hieno käytös, jonka merimiehiin, merenkävijöiden välillä vallitseva väkivallattomuuden sopimus määrittelee. He ovat heikkoutensa armoilla, heitä uhkaa jatkuvasti valtameri, joka voimallaan, elottomana mutta mahtavana valvoo heidän rauhaansa.

Vaikkakin aivan erilainen kuin se, jonka ansiosta muut inhimilliset ryhmittymät järjestäytyvät ja jopa saavat alkunsa, merellä vallitseva hienon käytöksen yhteiskuntasopimus on itse asiassa yhtäläinen sen kanssa, jota minä kutsun luontosopimukseksi. Miksi? Koska tässä yhteisö, mikäli se hajoaa, välittömästi kohtaa tuhon vailla mahdollisuutta perääntymiseen tai avun etsintään. Tuho kohtaa sen heikkoa pesää, asuntoa vailla lisätilaa, teltan pakopaikkaa, pientä linnaketta, johon maavoimien muihin sotilaisiin vihasnutun jalkaväen mies (ymmärtäkää näillä kahdella termillä, että kummatkaan eivät tunne vettä) Akhilleus pakeni. Laiva tarjoaa globaalisuuden mallin, koska siitä puuttuu ylimääräinen tila, johon vetäytyä: siellä-oleva, paikallinen, tarkoittaa maakrapua.

Kulttuurimme alusta lähtien *Ilias* on ollut *Odysseian* vastakohta, kuten käyttäytyminen maalla on ollut vastakohtana merellä vallitseville tavoille: maalla ei oteta huomioon kuin ihmiset, merellä ollaan tekemisissä maailman kanssa. Näin käy ymmärrettäväksi ensimmäisen runoelman, historiallisen eepoksen tai sankaritarinan, sotilaiden muuttaminen purjehdustovereiksi toisessa, kirjaimellisesti geo-graafisessa kartassa tai tekstissä, jossa tunnettu Maa kirjoittaa itseään ja jossa näkyy jo tuo hiljaisuudessa ja pelosta tai kunnioituksesta neuvoteltu yhteiskuntasopimus valtavan sosiaalisen elämän murisevan raivon ja meren melun (*noise*), sen pauhun ja kuohun välillä. Kuuron Odysseuksen ja laulavien seireenien välinen sopimus, aaltojen ja laivan kokan välinen sopimus, tuulta vastustavien miesten rauha. Mutta mitä kieltä maailman asiat puhuvat? Näiden kummallisten naisten kurkuista tulee alkuaineiden ääni

heidän laulaessaan viettelysten kapeikoissa.

Osaamme tieteiden keinoin määritellä politiikassa tai taloustieteissä voiman: kuinka ajatella hauraus? Lisätilan puuttumisen avulla. Voimalla on haurauden sijaan käytettävissään varastoja. Se puolustautuu yhtäällä, hyökkää toisaalla, se vetäytyy etukäteen suunniteltuihin aseisiin, kuten Akhilleus telттаansa, se voi syödä kootuista varastoista, kun taas täysi ja kankea kokonaisuus voi särkyä ankarissa ja kovissa olosuhteissa kuin myrskypurje aaltojen vyöryessä. Tästä johtuu erilaisilla suojilla ja pakopaikoilla varustettujen epämääräisten kokonaisuuksien vastustuskyky.

Mikään ei ole heikompi kuin yhtenäiseksi tullut globaalinen järjestelmä. Yhtä ainoaa lakia vastaa äkkikuolema. Yksilöt elävät sitä paremmin mitä lukuisampia he ovat: tämä koskee yhteiskuntia tai jopa olemista yleensä. Näin olemme muodostaneet nykyisen yhteiskunnan, jota voidaan kutsua kaksinkertaisesti maailmanlaajuisiksi: sikäli kuin se on valloittanut Maapallon, yhtenäisen kuin kiinteä kappale, ristikkäisten keskinäisten suhteiden yhteensitoman, sillä ei ole käytettävissään ylimääräistä tilaa, perääntymismahdollisuutta tai turvaa, minne tai mihin se voisi pystyttää telttansa. Toisaalta se osaa rakentaa ja käyttää hyväkseen teknisiä välineitä maailman ilmiöitä vastaavissa tilallisissa, ajallisissa ja energettisissä ulottuvuuksissa. Kollektiivinen voimamme laajenee näin globaalisen asuinsijamme rajoille. Me alamme muistuttaa Maata.

Näin siis tosiasiallisesti yhdistynyt ryhmämme, yhtä vahvana kuin maailma, on sitä lähellä samalla tavoin kuin suojakaiteen tuki-puut erottavat, koska ne koskettavat sitä, kiinteän ja liikkuvan kannen häilyvästä ulottuvaisuudesta. Kaikki ajalehti maailman yllä, kuten arkki veden päällä, vailla ulkopuolista varastoa näille kahdelle kokonaisuudelle, ihmisille ja asioille. Olemme siis astuneet laivaan! Ensimmäistä kertaa historiassa Platon ja Pascal, joista kumpikaan ei koskaan purjehtinut, ovat molemmat yhtä aikaa oikeassa, sillä olemme pakotettuja noudattamaan laivan lakeja ja siirtymään yhteiskuntasopimuksesta — joka pitkään suojeli liikkuvia kulttuurisia alakokonaisuuksia laajassa ja vapaassa, kaikki vahingot sisäänsä imemään varustautuneessa ympäristössä — kiinteän ja yhtenäisen, objektiivisten voimiensa rajat saavuttaneen ryhmän vaatimaan luontosopimukseen.

Gloobalisen kantaman aseemme ja tekniikkamme iskeytyvät siinä maailman kokonaisuuteen, maailman, jolle aiheutetut haavat

iskeytyvät puolestaan takaisin koko ihmiskuntaan. Poliitiikan kohteena ovat vastedes nämä kolme yhdistynyttä kokonaisuutta.

Hallituksesta

Kapteeni, hän hallitsee. Seuraten reittinsä vaatimuksia, maininkien suunnan ja voimakkuuden mukaan, hän kääntää peräsimen lapaa. Tahto vaikuttaa alukseen, joka vaikuttaa vastukseen, joka vaikuttaa tahtoon, kaartuvien vuorovaikutusten sarjana. Ensimmäinen sitten viimeinen, periaatteessa syy ensin sitten seuraus, ennen kuin seurauksesta tulee vielä kerran syy ja se mukautuu reaaliajassa olosuhteisiin, jotka muuntavat sitä lakkaamatta ja joiden vaikutuksessa se pysyy kuitenkin itsepäisesti muuttumattomana: suunnitelma päättää taidokkaasta ja hienosta käännöksestä, joka eroaa asioiden pakottamasta käännöksestä, aukaistakseen reitin kaikkien vastuksien keskelle.

Tätä, erityistä symbioottista taitoa ohjata käännteiden synnyttämien vaihteluiden ja niiden synnyttämien uusien käännteiden läpi, kutsutaan kybernetiikaksi: se on erityinen tekniikka merikapteenin taidossa, joka siirtyi hiljattain niinkin korkeatasoiseen tekniikkaan kuin meriaseistuksen hallintaan ja tästä hienostuneisuudesta edelleen yhä yleisempien järjestelmien vaatimukseksi, sillä ne eivät säilyisi tai muuttuisi globaalisti ilman noita vaihteluita. Koko tämä metodinen arsenaali jäi kuitenkin metaforan tasolle ihmisten poliittisen hallitsemisen taidossa. Mitä perämies, joka hallitsee, opettaa hallitsemisesta hallitukselle?

Tässä katoaa niiden erilaisuus. Kaikki (*tout le monde*) aiheuttaa nykyään maailmalle vahinkoja, jotka välittömän tai todennäköisen paluusyklin kautta muuttuvat kaikkien työn lähtökohdiksi. Muuntelen tarkoituksellisesti vaihtelemalla samaa sanaa: otamme vastaan maailman lahjat (*dons*) ja aiheutamme sille vaurioita (*dommages*), jotka se palauttaa meille uusina lähtökohtina (*données*).

Kybernetiikka astuu jälleen kuvaan. Ensimmäistä kertaa historiassa kiinteitynyt inhimillinen tai sosiaalinen maailma joutuu kasvotusten maailmankaikkeuden maailman kanssa vailla siirtoa, ylijäämää tai turvaa, kokonaisena järjestelmän aivan kuin laivassa. Hallitsija ja peräsimen hallitsija samastuvat yhteiseksi hallitsemisen taidoksi.

Kapteeni toimii reaaliajassa, tässä ja nyt, paikallisten olosuhteiden perusteella ja niistä hän pyrkii johtamaan globaalien tuloksen. Hallitsija, kuten teknikko ja tiedemies, tekee

samoin. Tiedemies ei epäröi, yhdistellessään paikallisia mallejaan Maata jäljittelevään kokonaisuuteen, käyttää verbiä ohjata kuvitellessaan joitakin interventioitaan.

Yksinomaan yhteiskunnalliseen sopimukseen uppoutunut poliitikko on aina näihin päiviin asti vahvistanut allekirjoituksellaan tuon sopimuksen. Hän on kirjoittanut sen uudelleen ja pitänyt julkisen elämän suhteiden ja yhteiskuntatieteiden tiukkana asian tuntijana huolen, että sitä noudatetaan. Hän on kaunopuheinen, jopa retorinen, hyvin sivistynyt, tuntee kulttuurin ja päätöksenteon selkärangan, ryhmien sydämen ja dynamiikan. Hän on erinomainen hallintoviranomainen, mediamyönteinen kun on tarvis, ehdottomasti juristi; itse oikeuden tuote ja oikeuden tuottaja: on tarpeetonta tulla fyysikoksi.

Mikään hänen puheistaan ei käsitellyt maailmaa, hän keskusteli loputtomasti ihmisistä. Jälleen kerran julkisuus, kuten sellaisen sanan muodostussäännöt vaativat, määrittellään yleisön perusolemukseksi: ei poliitikko sen enempää kuin kukaan muukaan antaudu mihinkään keskusteluun tai tee yhtään elettä upottamatta sitä julkisuuteen. Vielä enemmän, historia ja nuori traditio ovat opettaneet hänelle, että luonnonoikeus ei ilmaise kuin inhimillistä luontoa. Sosiaaliin kollektiiviin suljettuna hän saattoi aivan hyvin olla ottamatta huomioon maailman asioita.

Kaikki on muuttunut. Tästä lähtien pidämme sanaa politiikka epätarkkana, koska se viittaa vain kaupunkiin, julkisiin tiloihin, ryhmien hallintojärjestelmiin. Sillä kaupungissa asuva, hän, jota nimitettiin ennen porvariksi, ei tiedä

mitään maailmasta. Nykyään hallitsijan täytyy poistua yhteiskuntatieteistä, hänen täytyy tulla pois kaduilta ja kaupungin muurien sisältä, hänen on tehtävä itsestään fyysikko ja kuoriuduttava yhteiskuntasopimuksesta, hänen on keksittävä uusi luontosopimus ja palautettava sanalle luonto sen alkuperäinen merkitys, joka sillä oli kun me synnyimme tai joka sillä on oltava kun meidän täytyy syntyä uudelleen.

Vastaavasti fyysikko, kaikkein vanhimmassa kreikankielisessä merkityksessä, mutta myös kaikkein moderneimmassa, lähestyy politiikkaa.

Ikimuistoisessa hallitsemisen taitoa kuvaavassa kirjoituksessaan Platon luonnosteli kuvan juonta rationaalisista langanpätkistä kutovasta kuninkaasta, juonta, joka kuljettaisi vähemmän rationaalisia intohimoja. Meidän päivinämme uuden ruhtinaan pitäisi sitoa oikeuden lanka yhteen luonnontieteistä lähtöisin olevan juonteen kanssa: tästä määrätystä hetkestä lähtien ja siitä muodostuvasta tekstuurista seuraisi politiikan taito.

Nimitin aikaisemmin luoteisväylää paikaksi, jonka välityksellä nämä kaksi tieteen tyyppiä ovat yhteydessä toisiinsa. En tiennyt, että tällä tavoin tulini määritelleeksi nykyaikaisen politiikkatieteen, geopolitiikan todella Maan merkityksessä sekä fysiopolitiikan siinä mielessä, että instituutiot, joita ryhmittymät itselleen perustavat, ovat vastedes riippuvaisia luonnollisen maailman kanssa solmimistaan nimenomaisista sopimuksista. Näitä sopimuksia ei enää koskaan tehdä yksinomaan meidän yksityisen tai yhteisen hyvän tähden, vaan aina myös symbionttimme eduksi.